

Representantforslag 127 S

(2016–2017)

fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Anders Tyvand, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold

Dokument 8:127 S (2016–2017)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Anders Tyvand, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold om tiltak for å bekjempe voldtekt

Til Stortinget

Bakgrunn

Voldtekt er et av de mest traumatiserende og alvorlige overgrepene et menneske kan utsettes for. Ikke bare påfører voldtekt den utsatte for store lidelser, men en voldtektskultur bidrar til å spre frykt og utrygghet i befolkningen generelt. Voldtekt er en form for kriminalitet som proaktivt må bekjempes av myndighetene. Derfor er forebygging, god etterforskning og behandling i rettsapparatet samt helhetlige og samordnede hjelpetiltak etter voldtekt viktige områder for myndighetene å prioritere.

På tross av at den siste handlingsplanen mot voldtekt utløp i 2014, har regjeringen Solberg verken evaluert eller lagt frem en ny handlingsplan på området. Ifølge signalene justis- og beredskapsminister Per-Willy Amundsen har gitt til Stortinget, er det heller ingen umiddelbare planer om å legge frem en ny handlingsplan. Forslagsstillerne er uenige i denne prioriteringen. I begrunnelsen til den forrige handlingsplanen (2012–2014), som ble lagt frem av den rød-grønne regjeringen, understrekes det at bakteppet for fremleggelsen av den siste handlingsplanen var følgende:

«Vi har oppnådd gode resultater på området vold i nære relasjoner. Forankringen av tiltak og synliggjøringen av de ulike departementers ansvar i handlingsplanen har vært viktig for resultatene. Derfor presenterer vi nå en egen handlingsplan mot vold-

tekt. En handlingsplan vil tydeliggjøre sammenhenger og bidra til en helhetlig innsats på området».

Med andre ord ser en at hovedbegrunnelsen for å legge frem en handlingsplan mot voldtekt i 2012 var de gode resultatene en så fra en tilsvarende handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Det understrekes hvordan handlingsplanen ikke bare var viktig for resultatene, men også bidro til å tydeliggjøre sammenhenger og bidro til en helhetlig innsats. Det at regjeringen ikke velger å legge frem en ny handlingsplan mot voldtekt, er vanskelig å tolke som noe annet enn en nedprioritering av feltet, særlig i lys av at tidligere erfaringer fra tilsvarende handlingsplaner har vært positive.

Utfordringer

I dag vet man at én av ti kvinner har blitt voldtatt. Halvparten av voldtektene skjer mens offeret er under 18 år. Det er ingen tvil om at voldtekt er et alvorlig samfunnsproblem. For å bekjempe voldtekt er det viktig med god forebygging, solide hjelpetiltak etter voldtekt og grundig etterforskning og behandling i rettsapparatet. Når det gjelder voldtekt er det kjent at mange ofre vegrer seg for å anmelde overgrepet til politiet, mange voldtektssaker blir henlagte, og kun få saker fører til domfellelse. Dette er sentrale utfordringer på feltet.

I en omfattende gjennomgang av Norges 23 voldtektsmottak gjennomført av VG i 2016 kom det frem at det var store forskjeller på kvaliteten på mottakene, og at dette avhenger av hvor du bor i landet. Det kom også frem at det mangler faglige og administrative ressurser ved de fleste voldtektsmottakene. Representanter fra overgrepsmottakene påpeker også hvordan de opplever at de har mangel på trening. I møte med disse mottakene opplever flere voldtektsofre at de ikke blir møtt på en tilfredsstillende

måte. Det er også blitt stilt spørsmål om hvorvidt kvaliteten på de rettsmedisinske prøvene er god nok. I tillegg har ressurspersoner på feltet påpekt svakheter når det gjelder tid og økonomiske rammer for å utforme medisinske rapporter for rettsapparatet.

Voldtektsutvalg

I NOU 2008:4 «Fra ord til handling – Bekjempelse av voldtekt krever handling» ble det slått fast at:

«Utvalget er klar over at det er blitt igangsatt flere gode tiltak og at det gjøres mye godt arbeid både av offentlige myndigheter og av private organisasjoner for å bedre voldtektsforenens stilling. Etter utvalgets mening foreligger det allikevel et betydelig forbedringspotensiale innenfor samtlige offentlige sektorer.»

På tross av at denne rapporten fra voldtektsutvalget ble lagt frem for flere år siden, ser man i dag fortsatt mange av de samme utfordringene og det samme forbedringspotensialet innenfor offentlig sektor som ble påpekt den gangen. En gjennomgang av voldtektsutvalgets tolv forslag til tiltak, gjennomført av TV2 høsten 2016, slo fast at det kun var fem av de tolv tiltakene som hadde blitt gjennomført. I forbindelse med denne gjennomgangen av TV2 understreket Hege Salomon, som var medlem av voldtektsutvalget fra 2008, at hun var skuffet og så behovet for en ny gjennomgang og et nytt voldtektsutvalg. Hun har i etterkant også påpekt at situasjonen blant de voldtatte er verre nå enn i 2008.

«Jeg mener vi burde nedsatt et nytt utvalg og sett på dette på nytt. Det er bra at noe er gjort, men det gjenstår også veldig mye»

uttalte Salomon til TV2. Forslaget om nytt voldtektsutvalg har fått støtte fra leder for det forrige utvalget Rita Sletner:

«Vi jobbet med dette [voldtektsutvalget] i 2006 og 2007, før vi leverte rapporten i 2008. Mye har skjedd siden den gang, og bare omorganiseringen av politidistriktene er en stor forandring siden rapporten kom. Og ikke minst er dagens Norge annerledes enn det var for ti år siden.»

Opplæring av lekdommere

I forbindelse med «Hemsedalsaken», hvor tre menn ble frifunnet for voldtekt av en 18 år gammel kvinne i 2016, har det vært en bred offentlig debatt om hvorvidt det er behov for grundigere opplæring av lekdommere når det gjelder overgrepssaker. De sakene som gjelder overgrep og voldtekt, er ofte særlig utfordrende for lekdommere, ettersom det ofte er påstand mot påstand og sakene gjerne mangler fysiske bevis. Det er i etterkant blitt stilt spørsmål om hvorvidt kunnskapen om voldtekt, seksuelle overgrep og bevisstgjøring rundt fordommer er god nok

blant lekdommere. Dette er vanskelige spørsmål og innebærer utfordrende avveininger som skal balanse lekdommernes upartiskhet samtidig som en sørger for et minimumsnivå av kunnskap knyttet til voldtekt og overgrep. I forbindelse med mange av de høyt profilerte voldtektssakene er det liten tvil om at mediene er med og former lekdommernes oppfatning og holdninger i saken.

Likestillings- og diskrimineringsombudet skriver følgende i sin rapport til FNs kvinnekomité:

«I 2016 har det vært en viktig offentlig debatt rundt rettsvesenets håndtering av voldtektssaker, i etterkant av frifinnelser i et par slike saker. Debatten synliggjorde behovet for å jobbe med holdninger, kjønnsstereotyper og -normer knyttet til seksuelle overgrep og voldtekt, både blant folk flest, hos påtalemyndigheten og i rettsvesenet. CEDAW-komiteen [The United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women] nevnte ved forrige eksaminasjon spesielt at staten bør sørge for opplæring av lekdommere når det gjelder vold mot kvinner. Slik opplæring er ennå ikke gitt.»

Voldtektsmottak

Den 18. august 2016 hadde VG en omfattende gjennomgang av landets 23 overgrepsmottak. I gjennomgangen til VG slås det fast at det er «store forskjeller på kvaliteten av mottakene avhengig av hvor du bor i landet». Det pekes på at forskjellene blant annet går ut på avstand til overgrepsmottakene, tilgjengelighet hos bemanning og kompetanse og erfaring. Riksadvokaten har tidligere slått fast at kvaliteten på overgrepsmottakene kan være avgjørende for hvorvidt en får oppklart en voldtektssak. Erfaringene fra voldtektsmottakene i distriktene viser til tilfeller hvor fornærmede ikke har tatt reisen til nærmeste mottak fordi reisen har vært for lang. I gjennomgangen til VG pekes det også på mangel på administrative og faglige ressurser ved et flertall av mottakene. Ansatte i flere av mottakene uttaler også at de mangler trening og nødvendig kompetanse for å sikre en høy nok kvalitet i arbeidet i mottakene.

Manglende oppfølging av tiltak mot voldtekt

På regjeringens nettsider finnes det en «Statusrapport for Handlingsplan mot voldtekt». Denne statusrapporten skal gjelde for de 35 tiltakene i regjeringens Handlingsplan mot voldtekt (2012–2014). Flere av de 35 tiltakene som går tilbake til den utløpte handlingsplanen, har åpenbart ikke blitt fulgt opp. Følgende er eksempler på flere tiltak hentet fra den siste statusrapporten på regjeringens egen nettside fra april 2017 som ikke er fulgt opp:

«– Tiltak 4: Støttmateriell for FAU

Kunnskapsdepartementet vil lage støttmateriell som kan gjøre det lettere for FAU (Foreldrerådets arbeidsutvalg) å sette temaområdet voldtekt og seksuelle overgrep på dagsorden.

Ansvarlig: KD
Gjennomføring: 2012

STATUS:

Er ennå ikke gjennomført.

- Tiltak 6: Forebyggende arbeid i helsestasjon- og skolehelsetjenesten
Helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal bidra i det forebyggende arbeidet knyttet til voldtekt. Det pågår et arbeid med revidering av forskrift om helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Veilederen til forskriften skal også revideres, og i den forbindelse skal det vurderes hvordan arbeidet knyttet til å forebygge voldtekt best kan ivaretas i tjenesten.

Ansvarlig: HOD

Gjennomføring: 2013–2014

STATUS:

Ingen rapport foreligger.

- Tiltak 12: Utredning av ansvarsforhold ved overgrepsmottakene
Det pågår en evaluering av overgrepsmottakene. I lys av evalueringen skal ansvarsforholdet ved overgrepsmottakene utredes. Lovfesting av tjenesten vil også bli vurdert. Utredningen vil også omfatte ansvar for, og samarbeid om, innholdet i de enkelte delene av tjenesten ved overgrepsmottakene.

Ansvarlig: HOD

Gjennomføring: 2012–2014

STATUS:

Ingen rapport foreligger.

- Tiltak 13: Psykologkompetanse i kommunene
Tilgjengelig psykologkompetanse i kommunene bidrar til å styrke utrednings- og behandlingstilbudet og er en støtte for det øvrige kommunale hjelpeapparatet. Regjeringen har fra 2009 gjennomført en særskilt satsing for å rekruttere og prøve ut modeller med kommunalt ansatte psykologer. Gjennom en egen tilskuddsordning kan kommunene søke om tilskudd til å ansette psykolog i en bestemt organisatorisk rolle. Helse- og omsorgsdepartementet vil videreføre en ordning med tilskudd til kommuner. Formålet med tilskuddet er å stimulere til at flere kommuner kan ansette psykologer i de kommunale helse- og omsorgstjenestene.

Ansvarlig: HOD

Gjennomføring: 2013

STATUS:

Ingen rapport foreligger.

- Tiltak 16: Likeverdige helse- og omsorgstjenester til innvandrere og personer med minoritetsbakgrunn som er utsatt for voldtekt
Det skal utformes en strategi for minoritetshelse. I strategien skal det vurderes tiltak for å sikre likeverdige helse- og omsorgstjenester til innvandrere og personer med minoritetsbakgrunn som er utsatt for voldtekt og andre overgrep. Tiltak for å styrke kompetansen i tjenesten, samt informasjons- og kommunikasjons tiltak, vil være aktuelt.

Ansvarlig: HOD

Gjennomføring: 2013

STATUS:

Ingen rapport foreligger.

- Tiltak 17: Kommunikasjon via tolk for ledere og personell i helse- og omsorgstjenesten
Helsedirektoratet utarbeidet «Veileder om kommunikasjon via tolk for ledere og personell i helse- og omsorgstjenesten» i 2011. Helse- og omsorgsdepartementet vil vurdere å understøtte kommunene i bruk av denne.

Ansvarlig: HOD

Gjennomføring: 2012–2014

STATUS:

Ingen rapport foreligger.

- Tiltak 19: Informasjon på flere språk om hjelpetilbud til utsatte og pårørende
Gjennom Helsenorge.no skal det legges ut informasjon på flere språk om hjelpetilbudet til utsatte samt foreldre og andre pårørende.

Ansvarlig: HOD

Gjennomføring: 2012–2013

STATUS:

Ingen rapport foreligger.»

På bakgrunn av de påpekte svakhetene og manglene i arbeidet mot voldtekt foreslår forslagsstillerne at det umiddelbart gjennomføres nye tiltak for å bekjempe voldtekt.

Forslag

På bakgrunn av dette fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen legge frem en ny handlingsplan mot voldtekt.
2. Stortinget ber regjeringen om å sette ned et nytt voldtektsutvalg.
3. Stortinget ber regjeringen komme med tiltak som konkret sikrer en mer helhetlig oppfølging av voldtekts ofre i møte med offentlige myndigheter, rettsapparatet, politiet og helsevesenet.
4. Stortinget ber regjeringen sikre voldtekts ofre over hele landet tilgang til voldtektsmottak, samt sikre full finansiering av voldtektsmottakene.
5. Stortinget ber regjeringen iverksette flere tiltak som sikrer kompetanseheving hos politiet og rettsapparatet når det gjelder saker om voldtekt og overgrep.
6. Stortinget ber regjeringen komme med en vurdering av hvorvidt det vil være hensiktsmessig med mer omfattende opplæring av lektommere når det gjelder saker om voldtekt.
7. Stortinget ber regjeringen sikre tilstrekkelige ressurser og finansielle rammer for å sikre kvaliteten på de rettsmedisinske prosedyrene og de medisinske rapportene fra voldtektsmottakene.

26. april 2017

Kjell Ingolf Ropstad

Olaug V. Bollestad

Geir Jørgen Bekkevold

Anders Tyvand

